

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 1959, sp. zn. Cz 593/58

Číslo: 30/1959

Právní věta:

K výkladu § 18 zák. č. 55/1956 Sb.: Při novém vyměření důchodu starobního podle § 18 zák. č. 55/1956 Sb. nutno postupovat tak, že se důchod nově vyměří z nového průměrného ročního výdělku a určí se napřed jeho výše i příslušnost ke kategorii podle § 10 cit. zák. ke dni vzniku nároku na důchod starobní, tj. ke dni splnění obou skutkových podmínek podle § 9 cit. zák. a pak se důchod zvýší podle § 11 cit. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.01.1959

Spisová značka: Cz 593/58

Číslo rozhodnutí: 30

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Důchod starobní

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Státní úřad sociálního zabezpečení nově vyměřil navrhovateli podle § 18 zák. č. 55/1956 Sb. starobní důchod a výši stanovil na částku 678 Kčs měsíčně. Přitom vycházel z toho, že navrhovatel do dovršení 65. roku věku, tj. do 19.3.1955, byl pojištěn 17 roků a po tomto dni ještě zaměstnán 2 roky.

Určil proto starobní důchod $17/20$ z poloviny průměrného ročního výdělku a k tomu připočetl ještě 2 % průměrného ročního výdělku za 2 roky pojištění po 65. roce věku. Za průměrný roční výdělek vzal výdělek za rok 1956.

Navrhovatel se svým opravným prostředkem domáhal jednak toho, aby mu starobní důchod byl vyměřen z celé doby zaměstnání, tj. za 19 let zaměstnání, jednak aby průměrný roční výdělek byl mu vyměřen za celou dobu zaměstnání po vzniku nároku na starobní důchod.

Lidový soud civilní v Ostravě vyhověl opravnému prostředku a uznal odpůrce povinným platit navrhovateli nově vyměřený důchod starobní za dobu 19 roků pojištění.

Krajský soud v Ostravě změnil rozsudek soudu první stolice pokud jde o průměrný roční výdělek tak, že starobní důchod navrhovatele je vyměřit z průměrného ročního výdělku ve výši 18.290 Kčs na místě výše 19.480 Kčs stanovené soudem první stolice. Jinak rozsudek soudu první stolice potvrdil.

Krajský soud nevyhověl tedy odvolání, pokud jde o způsob výpočtu důchodu.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že rozhodnutím krajského soudu byl v otázce výkladu § 18 zák. č. 55/1956 Sb. porušen zákon.

Odůvodnění:

Krajský soud v otázce způsobu výpočtu důchodu zastává názor, že v případě, že jde o nové vyměření starobního důchodu podle § 18 zák. č. 55/1956 Sb., nelze pro účely §§ 5 a 10 téhož zákona brát v úvahu pouze dobu zaměstnání po 60. roce, event. po 65. roce věku, poněvadž tento rok nepředstavuje vznik nároku, nýbrž je brát veškerou dobu zaměstnání až do vzniku nároku na nové vyměření starobního důchodu. Při novém vyměření podle § 18 musí být po názoru soudu pro účely §§ 9 a 10 brána veškerá doba zaměstnání až do vzniku nároku na nové vyměření a nelze postupovat tak, že by se část doby zhodnotila pro účely §§ 9 – 10 zák. o soc. zabezpečení a část hodnotila podle § 11. To vyplývá z textu § 18, podle něhož nové vyměření se má stát na místě dosavadního důchodu a jeho zvýšení podle § 11. Dále to vyplývá i z ustanovení § 11, v němž zvýšení podle tohoto paragrafu je zamýšleno pro dobu zaměstnání po vzniku nároku na starobní důchod. V případě nového vyměření starobního důchodu je touto dobou rozumět dobu zaměstnání po vzniku nároku na nové vyměření.

Krajský soud si vykládá tedy § 18 zák. č. 55/1956 Sb. jako by tu šlo o vznik nového nároku na důchod starobní. K vyvrácení správnosti tohoto stanoviska je třeba především vyjít ze zcela nové právní konstrukce starobního důchodu podle zákona č. 55/1956 Sb.

U starobního důchodu jsou stanoveny dvě podmínky nároku, tj. dosažení potřebné doby zaměstnání a dosažení potřebného věku. Dnem, kdy se obě tyto podmínky splní (§ 39 odst. 1 zák. č. 55/1956 Sb.), vzniká nárok nezávisle na vůli důchodcově, tj. nezávisle na dni uplatnění nároku i nezávisle na jeho zaměstnání a výdělku. Nárok na důchod starobní může podle zákona č. 55/1956 Sb. vzniknout jen jedenkrát (na rozdíl od zákona č. 99/1948 Sb., podle něhož mohl nárok na starobní důchod z důvodu zaměstnání zaniknout a vzniknout později znovu) a to vždy k jednomu a témuž dni, tj. splnění obou podmínek podle § 9 zák. č. 55/1956 Sb. Jednou vzniklý nárok na důchod starobní nemůže tedy podle zákona č. 55/1956 sb. již zaniknout, nemůže proto také znovu vzniknout.

Výše starobního důchodu určuje se podle § 10 zák. č. 55/1956 Sb. ke dni vzniku nároku na důchod starobní; je-li důchodce dále zaměstnán, náleží mu k důchodu starobnímu zvýšení podle § 11 zák. č. 55/1956 Sb.

Vznik nároku na důchod starobní je tedy odvislý především na získání alespoň 20 let zaměstnání. V tom případě činí potřebný věk u mužů zaměstnaných ve II. a III. pracovní kategorii alespoň 60 let, u zaměstnanců I. pracovní kategorie a u žen alespoň 55 let.

Nezískal-li zaměstnanec alespoň 20 let zaměstnání, ale byl zaměstnán alespoň 5 let, pak činí potřebný věk alespoň 65 let.

V obou těchto případech se určuje výše důchodu podle § 10 cit. zák. ke dni vzniku nároku na důchod, a to podle odst. 1 a 2, byl-li zaměstnanec zaměstnán alespoň 20 let (§ 9 odst. 1 cit. zák.) a podle odst. 6, nesplnil-li tuto podmínku, byl-li však zaměstnán alespoň 5 let (§ 9 odst. 2 cit. zák.).

Pro vznik nároku na důchod starobní i pro stanovení jeho výše podle § 10 odst. 1 a 2 cit. zák. je rozhodující i určení kategorie zaměstnancovy, podle níž činí potřebný věk buď 60 nebo u I. kategorie alespoň 55 let. Příslušnost k I. kategorii je dána podle § 5 odst. 3 cit. zák. jednak potřebnou dobou zaměstnání v této pracovní kategorii jako časově první podmínkou, jednak vznikem nároku na důchod buď v době, kdy zaměstnání v I. pracovní kategorii trvá, nebo nejpozději v ochranné lhůtě po výstupu z tohoto zaměstnání jako časově poslední podmínkou.

Příslušnost k I. pracovní kategorii se tudíž zjišťuje vždy ke dni vzniku nároku na důchod; je-li k tomuto dni dána, zůstává pracující poživatel důchodu ze zaměstnání v I. pracovní kategorii po dobu, po kterou trvá jeho nárok na důchod, příslušníkem I. pracovní kategorie, i když již více nepracuje v zaměstnání této pracovní kategorie. To plyne nesporně z ustanovení § 10 odst. 4 první věty, která upravuje výši starobního důchodu zaměstnance I. pracovní kategorie, který po vzniku nároku na důchod je nadále zaměstnán, avšak v zaměstnání jiném než I. pracovní kategorie. Potvrzuje to též ustanovení § 10 odst. 4 posl. věty, podle něhož náleží pracujícímu důchodci – zaměstnanci I. pracovní kategorie po dosažení 60 let starobní důchod vždy v plné výši bez ohledu na to, v jakém zaměstnání dále pracuje.

Podle uvedených zásad se tedy stanoví výše důchodu starobního ke dni vzniku nároku na něj.

Pracuje-li důchodce i nadále po dni vzniku nároku na důchod starobní, má za tuto dobu zaměstnání nárok na zvýšení důchodu podle § 11 cit. zák. Zvýšení podle odst. 1 se však neprovádí z výdělků dosažených po vzniku nároku na důchod starobní, nýbrž z toho průměrného ročního výdělku, ze kterého se vypočítává důchod starobní podle § 10 cit. zák. Má tím být důchodce chráněn pro případ, že jeho výděly ve vyšším věku zpravidla poklesnou.

Může se však stát, že ve své další práci dosáhne důchodce výjimečně vyššího výdělku, než kolik činil průměrný roční výdělek, ze kterého byl jeho starobní důchod vypočítán. V tom případě by byl na tom lépe, kdyby starobní důchod byl vypočítán z tohoto nového výdělku, místo aby byl dosavadní starobní důchod pouze zvýšen. A právě tento účel sleduje ustanovení § 18 cit. zák. o novém vyměření starobního důchodu. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení výslovně uvádí: „Jestliže poživatel starobního důchodu dále pracuje, získává nárok na zvýšení svého důchodu podle ustanovení § 11. Pracující důchodce získává svou prací především další dobu zaměstnání. Může se však stát, že dosahuje ve své další práci vyššího výdělku, než měl před vznikem nároku na starobní důchod. Kdyby byl v takovém případě starobní důchod znovu vyměřován s přihlédnutím k další době zaměstnání a k výdělkům v ní dosaženým, mohl by být nově vyměřený starobní důchod vyšší než původní starobní důchod se zvýšením podle § 11. Proto umožňuje ustanovení § 18 nové vyměření starobního důchodu.“

Ustanovení § 18 cit. zák. tedy neznamená, že důchodci vznikne nový nárok na důchod starobní. Jeho dosavadní důchod starobní se pouze nově vyměří, a to tak, že místo průměrného ročního výdělku, ze kterého byl důchod starobní vypočten, se použije průměrného ročního výdělku nového, vyššího. Jinak se na konstrukci a výpočtu důchodu starobního nic nemění; plyne to zcela nepochybně z toho, že zákon situací §§ 10 a 11 v § 18 přímo určuje, že se při novém vyměření napřed vypočte výše důchodu starobního podle § 10, tj. ke dni vzniku nároku na důchod, kterýžto den je v obou případech stejný, a pak se důchod starobní zvýšení podle § 11 odst. 1 cit. zák., a i tu z nového průměrného ročního výdělku.

Stanovisko krajského soudu by sice bylo určitým zlepšením pro důchodce, jimž vznikl nárok na důchod starobní podle § 9 odst. 2 cit. zák., avšak naproti tomu byli by poškozeni důchodci, kterým vznikl nárok na důchod starobní podle § 9 odst. 1 cit. zák. Kdyby se totiž vypočítával důchod ke dni nového vyměření podle § 10 cit. zák. na podkladě doby získané až do dne nového vyměření důchodu, znamenalo by to, že by zvýšení podle § 10 odst. 2 cit. zák. činilo i za dobu zaměstnání po 60. (55.) roce věku pouze 1 – 2 % průměrného výdělku za rok, kdežto podle § 11 odst. 1 cit. zák. činí za dobu zaměstnání po splnění podmínek § 9 odst. 1 cit. zák. po 4 % průměrného ročního výdělku za rok.

Další zvýšení podle § 11 cit. zák., které předepisuje § 18 při novém vyměření důchodu starobního, by pak nebylo možno vůbec přiznat, neboť by tu žádná doba zaměstnání vykonávaná po novém vyměření důchodu nebyla.

Nesprávnost stanoviska krajského soudu by byla zřejmá i při stanovení kategorie, podle které by se provedlo nové vyměření důchodu starobního. Kdyby totiž nové vyměření důchodu mělo být považováno za nový vznik nároku na důchod starobní (ač nárok na důchod starobní může vzniknout jen jednou), bylo by nutno určit znovu i kategorii k tomuto dni. To lze objasnit na tomto případě:

Poživatel starobního důchodu ze zaměstnání I. pracovní kategorie pracoval po vzniku nároku na důchod od 55. roku věku až do dosažení 62. roku věku v zaměstnání III. pracovní kategorie. Po celou tuto dobu bylo s ním v souladu s ustanovením § 10 odst. 4 první a třetí věty cit. zák. nakládáno jako se zaměstnancem I. pracovní kategorie, a to i pro účely § 19 odst. 1 cit. zák. Pokud by z důvodu tohoto dalšího zaměstnání přicházelo v úvahu jen zvýšení starobního důchodu podle § 11 cit. zák., zůstal by tento pracující důchodce nadále zaměstnancem I. pracovní kategorie. Jakmile by mu však vznikl po dosažení 62. roku věku nárok na nové vyměření jeho starobního důchodu, přestal by být zaměstnancem I. pracovní kategorie, a to z důvodu, že po dobu 7 let (po kterou takovým zaměstnancem po zákonu byl) pracoval v zaměstnání III. pracovní kategorie, takže ke dni vzniku nároku na nové vyměření starobního důchodu nesplňuje již podmínky § 5 odst. 3 cit. zák., aby mohl být k tomuto dni považován za zaměstnance I. pracovní kategorie. Pro takové důsledky nového vyměření důchodu není ani v § 18 ani v § 5 odst. 3 cit. zák. opora. Nové vyměření důchodu starobního by v takových případech nemohlo být nikdy provedeno, neboť nově vyměřený důchod starobní by tu byl i při vyšším průměrném ročním výděлку nepoměrně nižší než důchod dosavadní, nehledě již k tomu, že by maximum mohlo činit pouze 85 % průměrného ročního výděлку, kdežto maximum zaměstnance I. kategorie činí 90 % průměrného ročního výděлку.

Nutno proto při novém vyměření důchodu starobního podle § 8 zák. č. 55/1956 Sb. postupovat tak, že se důchod nově vyměří z nového průměrného ročního výděлку a určí se napřed jeho výše i příslušnost ke kategorii podle § 10 cit. zák. ke dni vzniku nároku na důchod starobní, tj. ke dni splnění obou skutkových podmínek podle § 9 cit. zák. a pak se důchod zvýší podle § 11 cit. zák.

Jde-li o důchodce, jemuž vznikl nárok na důchod starobní podle § 9 odst. 2 cit. zák. až v 65. letech věku, pak výše jeho důchodu starobního se ke dni vzniku nároku vypočte podle § 10 odst. 6 cit. zák. a za další dobu zaměstnání se přizná zvýšení podle § 11 odst. 2 cit. zák.

Za tohoto stavu věci porušil krajský soud zákon v ustanovení § 18 zák. č. 55/1956 Sb. ve spojení s § 10 odst. 6 a § 11 odst. 2 cit. zák.